

ביאור הדף מסכת סנהדרין דף כ"ח

לעיל הביאה הגמרא מקור לכך שהקרובים פסולים לעדות, שהתבאר בברייתא שלומדים זאת מהפסוק "לא יומתו אבות על בנים", שהכוונה שלא יומתו אבות בעדות בנים, ובנים לא יומתו בעדות אבות. ומכאן שאבות ובנים פסולים להעיד אחד על השני.

ושאלת הגמרא שאמנם מצאנו מקור לכך שאבות לבנים ובנים לאבות פסולים לעדות, ואף כל שכן שהאבות עצמם וכלומר אחים בינם לבין עצמם פסולים לעדות, אך מהיכן לנו שאף בני האבות פסולים לעדות לבני אחי אביהם.

ועונה הגמרא שלומדים זאת ממה שנאמר בפסוק "לא יומתו אבות על בנים" ולא נאמר לא יומתו אבות על בן, ומשמע שאף בני האבות בינם לבין עצמם פסולים.

ועדיין שואלת הגמרא שאמנם מצינו כאן שבנים פסולים להעיד האחד על השני, אך מהיכן לנו ששני אחים פסולים להעיד על אדם בעלמא, שאינו אחיהם. ואמר רמי בר חמא שזו סברא לומר כך, כיון ששנינו בברייתא שאין העדים נעשים זוממים עד שיוזמו שניהם, ואם העידו שני אחים יחד, נמצא שמה ואחד מהאחים הוזם, וכעת מזימים את השני, נמצא שמה שהוזם האח השני גורם שהאח הראשון י'הרג, והרי נאמר בפסוק "לא יומתו אבות על בנים", ולמדנו מכאן שאף הבנים לא יומתו אחד מחמת השני.

ושאל רבא את רמי בר חמא שלא יתכן שהכוונה בפסוק שלא יומתו האחים מחמת האחים אף באופן כזה שהזימו אותם, שהרי שנינו במשנה שאם אח אחד העיד עם עד נוסף על אדם אחד שהחזיק בקרקע שנה, ואחר כך אחיו העיד עם אותו העד שהחזיק אותו האדם בקרקע בשנה השנייה, ואח שלישי העיד עם אותו העד שהחזיק החזיק בקרקע שנה שלישית, מקבלים את שלושת העדויות כעדות אחת שהחזיק החזיק בקרקע ג' שנים, כי האחים לא העידו יחד, אבל אם הזימו את אחת מהעדויות לא חייבים העדים לשלם עד שלא יזימו את כולם, כי מחמת כל עדות בפני עצמה לא העמידו את המחזיק בקרקע, אלא רק מחמת כל העדויות יחד.

ולמעשה רואים שאם כן יזימו את כולם ישלמו לבעל הקרקע את מה שרצו להוציא אותה ממנו, ונמצא שהאחים ישלמו אחד מחמת השני.

ולכן וודאי שמהפסוק לומדים שלא מקבלים את עדות אח על אחיו, אבל אין באופן שאין האח מעיד על אחיו יתכן שמחמת הזמתו גם אחיו יצטרך לשלם.

ולכן אומר רבא שהמקור למה ששני אחים לא יכולים להעיד על אדם מעלמא, הוא ממה שכתוב בפסוק "ובנים לא יומתו על אבות", ולא כתוב וכן על אבות, או 'הם על אבות', ולומדים מכאן שבנים פסולים אפילו לעדות בעלמא.

ושואלת הגמרא שאמנם מצינו כאן שקרובי האב פסולים לעדות, אך מהיכן לנו שאף קרובי האם פסולים להעיד אחד על השני, ואומרת הגמרא שהמקור לכך הוא ממה שכתוב בפסוק פעמיים "אבות", "לא יומתו אבות על בנים ובנים לא יומתו על אבות", ואין צריך ללמוד מהם את קרובי האב, שהרי כבר נלמדו כפי שהתבאר לעיל, ולכן לומדים מכאן לרבות שאף קרובי האם פסולים לעדות.

ושואלת הגמרא שמהלשון "לא יומתו" משמע שקרובים פסולים לעדות לחובת קרוב שלהם, אך מהיכן לנו שפסולים לעדות אף לזכות הקרוב. ועונה הגמרא שלומדים זאת ממה שנאמר בפסוק פעמיים "יומתו", "לא יומתו אבות על בנים ובנים לא יומתו על אבות", ולא צריך ללמוד מכאן לחובה, כי כבר נלמד מה"יומתו" הראשון, אלא לומדים מכאן שאפילו לזכות לא מקבלים עדות קרובים אחד על השני.

ושואלת הגמרא שהפסוק מדבר על דיני נפשות "לא יומתו אבות וגו'", ומהיכן לנו שאף בדיני ממונות פסולים, ועונה הגמרא שלומדים זאת מהפסוק "משפט אחד יהיה לכם", שיהיה לכם משפט שוה בדיני ממונות לדיני נפשות.

רב אמר דין, שאחיו של אבא לא יכול יעיד לי הוא ובנו וחתנו, ואף אני לא יכול להעיד לו אני ובני וחתני.

ושואלת הגמרא מדוע מדוע בנו אינו יכול להעיד לאחיו של אביו, הרי בנו הוא שלישי המעיד בראשון. וכלומר שאביו ואחיו נקראים דור ראשון, ורב עצמו נקרא שני, ובנו נקרא שלישי, ומדוע השלישי אינו יכול להעיד בראשון, הרי שנינו במשנה רק ששני פסול להעיד לראשון או לשני אך לא שלישי.

ועונה הגמרא שחתנו המוזכר במשנה הכוונה לחתן בנו שהוא שלישי, ולכן יש מקור מהמשנה גם לשלישי הפסול בראשון, ומה שאמרה המשנה חתנו של בנו ולא בן בנו זה כדי לומר שבעל דינו כאשתו.

אך שואלת הגמרא שהרי ר' חייא שנא ברייתא שהתבאר בה שהקרובים הפסולים לעדות הם שמונה אבות שהן עשרים וארבעה, וכלומר שמונה האבות הם אחיו, ואחי אביו, ואחי אמו, ובעל אחותו, ובעל אחות אביו, ובעל אחות אמו, ובעל אמו, וחמיו. וכל אלו אסורים הם ובניהם וחתניהם. וממילא מצינו שמונה אבות שהם עשרים וארבע.

ושואלת הגמרא שאם בכל אחד מהם פסול גם דור שלישי, וכלומר בן בנו, יש כאן שמונה כפול ארבעה שהם הוא בנו חתנו ובן בנו, וממילא יש שלושים ושנים פסולים ולא עשרים וארבע.

ולכן אומרת הגמרא שוודאי שכוונת במשנה לחתנו ממש, ומה שרב קרה לחתנו חתן בנו זה מפני שהוא נחשב כמרוחק דור אחד יותר כי בתחילה לא היה קרוב אלא נתקרב אחר כך.

ושואלת הגמרא אם לדעת רב חתן נחשב כדור אחר מדוע התבאר במשנה שחתן של אחי אביו פסול להעיד לו, הרי הוא שני (כי אביו ראשון) וחתנו של אחי אביו שלישי, (שאמנם הוא דור שני, אבל אמר רב שחתן הרי זה כדור נוסף), והרי שלישי בשני וודאי כשר לעדות.

ולכן אומרת הגמרא שמה שבאמת חתן אינו נחשב כדור אחר, ומה שאמר רב ששלישי בראשון פסול לעדות זה מפני שהוא סובר כדעת רבי אלעזר בברייתא, ששנינו בברייתא שאמר רבי אלעזר שכשם שאחי אבא לא יעיד לי הוא ובנו וחתנו, כך בן אחי אבא לא יעיד לי הוא ובנו וחתנו, ואם בן בנו של אחי אבא פסול להעיד לי רואים ששלישי פסול להעיד בשני. וכל שכן בראשון. אמנם אומרת הגמרא שרב עצמו הכשיר שלישי בשני, ולא סובר בזה כדעת רבי אלעזר, אלא סובר כמוהו רק במה שפסול שלישי בראשון, אבל בשני חולק עליו וסובר ששלישי בשני כשר.

ואומרת הגמרא שטעמו של רב ששלישי בראשון פסול הוא מפני שלומד זאת מהפסוק "לא יומתו אבות על בנים ובנים וגו'" שמשמע לרבות גם את הדור השלישי של בני הבנים. ורבי אלעזר שפוסל אפילו בשלישי בשני סובר שמהמילים "על בנים" לומדים שכל פסולי האב שייכים בבנים, וכפי שהאב פסול הוא ובנו וחתנו, כך גם בבנים הם פסולים הם ובניהם וחתניהם.

אמר רב נחמן שאחי חמותי פסול להעיד לי, וגם בן אחי חמותי פסול להעיד לי, ואף בן אחות חמותי פסול להעיד לי. וכך מבואר במשנה שאומרת שבעל אחותו ובעל אחות אביו ובעל אחות אמו הם ובניהם וחתניהם. וממילא רב נחמן שהוא חתן של בעל אחותה של חמותו, פסול לעדות עליו.

מביאה הגמרא שאמר מר רב אשי שכאשר היה בבית מדרשו של עולא הסתפק האם אחי חמיו ובן אחי חמיו ובן אחות חמיו כשרים לו לעדות או לא, והשיבו לו ששנינו במשנה שאחיו ואחי אביו ואחי אמו הם ובניהם וחתניהם וכיון שהוא חתן של אחי חמיו הוא פסול לו לעדות.

עמוד ב'

מספרת הגמרא שרב הלך לקנות קלף, ושאלו אותו באותו הזמן האם לאדם מותר להעיד על אשת בנו חורגו (וכלומר בנה של אשתו שאינו בנו), והשיב להם שבעל כאשתו, וכפי שהוא אסור להעיד על חורגו כך אינו יכול להעיד כל אשתו.

ואמנם בפומבדיתא אמרו זאת בלשון אחרת שאשה כבעלה. וכפי שאמר רב הונא בשם רב מניין שהאשה כבעלה שנאמר "ערות אחי אביך לא תגלה אל אשתו לא תקרב דודתך היא", והרי היא לא דודתו אלא אשת דודו, אלא מכאן שאשה כבעלה, ולכן אף שהיא אשת דודו היא נקראת דודתו.

במשנה הובא שבעל אמו הוא ובנו וחתנו פסולים להעיד לו. ושואלת הגמרא שבנו של בעל אמו הוא אחיו, וכבר נאמר שאחיו פסול לו לעדות. וביאר רבי ירמיה שמדובר אפילו על אחיו של אחיו, וכלומר שאם יש לו אח מאביו, ולאותו האח יש אח מאמו הוא פסול לעדות אפילו לאח השני.

אמנם רב חסדא הכשיר שיעיד אדם באחי אחיו. ושאלו אותו וכי לא שמעת את מה שאמר ר' ירמיה, והשיב להם שלא שמעתי, וכוונתו שאיני מסכים אם דבריו.

ושואלת הגמרא לדעת רב חסדא מה באה המשנה לומר שבנו של בעל אמו פסול לעדות, הרי הוא אחיו, ועונה הגמרא שבתחילה נאמר במשנה אחיו מהאב והאם, ואחר כך נאמר במשנה שאף אחיו רק מאביו פסול לו לעדות.

אמר רב חסדא שאבי חתן ואבי כלה מעידים זה על זה, ואינם קרובים אחד לשני, אלא הם כמכסה שאינו מתאים לחבית. וכלומר שאינם קרובים כלל אחד לשני.

אמר רבה בר בר חנה שאדם יכול להעיד לאשתו ארוסה קודם שנשא אותה, ואמר רבינא שמה שאמר רבה ב"ב חנא זה רק שמעיד לחובתה, אבל לא יכול להעיד לטובתה, כי כיון שהוא עתיד לישא אותה הרי זה כאילו מעיד לעצמו, אבל למעשה אין ההלכה כך אלא אדם פסול להעיד לארוסתו בין להכניס לה ובין להוציא ממנה.

ואין הדבר דומה למה שאמר ר' חייא בר אמי בשם עולא שאדם אינו נאסר באכילת קדשים אם מתה אשתו הארוסה, ואם הוא כהן אינו נטמא לא ושאינו מצווה להיטמא לה אפילו בישראל, וכן היא לא אוננת ולא מטמאה לו, ואם מתה אינו יורשה, ואם מת הוא היא גובה כתובתה.

כי מה שאמר עולא שאין בעלה נטמא לה ואינו אונן זה מפני שנאמר בפסוק "שארו" והיא אינה נחשבת שאר בשרו עדיין כל זמן שלא נשאה, אבל כאן הסיבה שאדם פסול לעדות אשתו היא משום שדעתו קרובה לה ואף כאן דעתו קרובה לה.

במשנה התבאר שבנו חורגו וכלומר בנה של אשתו פסול לו לעדות לבדו, אך לא בניו וחתניו. ומביאה הגמרא ברייתא שאומרת שחורגו לבדו פסול לעדות, ורבי יוסי אומר שגיסו, וברייתא אחרת שאומרת שגיסו לבדו פסול לעדות ור' יהודה אומר שחורגו.

ומנסה הגמרא לבאר את הברייתא ולומר שחורגו לבדו פסול לו לעדות אבל לא בנו וחתנו של חורגו, ועל זה בא ר' יוסי ואמר שגם גיסו פסול לעדות לבדו, אבל לא בנו וחתנו של גיסו, והברייתא השנייה להפך, שאמרה הברייתא שגיסו פסול לעדות לבדו אך לא בנו וחתנו, ואמר רבי יהודה שאף חורגו פסול לעדות לבדו אך לא בנו וחתנו של חורגו.

אך שואלת הגמרא שהרי במשנה שלנו התבאר שחורגו אמנם פסול לבדו ולא בנו וחתנו, אבל גיסו פסול הוא ובנו וחתנו, ואם כך המשנה היא לא כדעת רבי יהודה, ולא כדעת רבי יוסי, כי לדעת שניהם גיסו פסול לו לבדו, אך בנו וחתנו של גיסו כשרים להעיד עליו.

ולכן מנסה הגמרא לבאר את הברייתא באופן אחר, שאמר התנא של הברייתא שחורגו פסול לו לבדו, אבל גיסו פסול לו הוא ובנו וחתנו, ועל זה בא רבי יוסי וחולק ואומר שהדין להפך שגיסו פסול לבדו אבל חורגו הוא ובנו וחתנו, וכן בברייתא של רבי יהודה דעת התנא של הברייתא כרבי יוסי שגיסו פסול לבדו אבל חורגו הוא ובנו וחתנו, ואמר רבי יהודה שחורגו פסול לבדו אבל גיסו הוא ובנו וחתנו. ולפי זה המשנה כדעת רבי יהודה.

אך שואלת הגמרא שלפי זה קשה כדעת מי הברייתא ששנה ר' חייא, ששנה ר' חייא בברייתא שמונה אבות שהן עשרים וארבעה, עם בנייהם וחתניהם. ודברי הברייתא הם לא לפי רבי יוסי שצריך להוסיף גם את חורגו עם בניו וחתניו, ולא כרבי יהודה שצריך להוסיף את גיסו עם בניו וחתניו, ולמעשה לפי שניה יש כאן תשעה אבות שהם עשרים ושבע.

ולכן מבארת הגמרא את הבריתות שבברייתא נאמר שחורגו פסול לבדו אבל גיסו הוא ובנו וחתנו, ורבי יוסי חולק וסובר שאפילו גיסו פסול לבדו וכל שכן חורגו שפסול רק הוא לבדו ולא בנו וחתנו. אך בברייתא השנייה שהתבאר שגיסו לבדו פסול אמר רבי יהודה שהוא אינו פסול לבדו אלא עם בנו וחתנו, ורק חורגו פסול לבדו.

וממילא המשנה כדעת רבי יהודה שגיסו פסול הוא ובנו וחתנו, וחורגו פסול לבדו, והברייתא של ר' חייא שיש רק שמונה אבות שפסולים עם בניהם וחתניהם היא כדעת רבי יוסי שגיסו וחורגו שניהם פסולים רק הם ולא בניהם וחתניהם.

ואמר רב יהודה בשם שמואל שהלכה כרבי יוסי.

ומספרת הגמרא שהיה שטר מתנה שהיו חתומים עליו שני גיסים, והיה סבור רב יוסף להכשיר את המתנה, כיון שאמר רב יהודה בשם שמואל שהלכה כר' יוסי, והבין רב יוסף שכוונת שמואל לר' יוסי שאמר במשנה שרק קרוב שהוא עתיד לירשו הוא פסול לו לעדות.

אך אמר ליה אביי שאולי שמואל התכוון שהלכה כרבי יוסי בברייתא שסובר שגיס פסול להעיד לגיסו, והשיב לו שלא יתכן שזה מה שאמר שמואל שהרי אמר שמואל שהוא וגיסו פנחס פסולים לעדות, והבין רב יוסף שכוונת שמואל הייתה שדווקא הם פסולים לעדות כי הם גם אחים, אבל שאר גיסים כשרים, אך אמר לו אביי שאולי הייתה כוונת שמואל שהוא פסול לפנחס משום גיסו ולא משום אחיו.

ולכן אמר רב יוסף למחזיק שטר המתנה שילך ויביא עדים שנתן לו הנותן את השטר ואם הם לא יהיו קרובים הוא יוכל לקבל את המתנה כדעת ר' אלעזר שגט כשר אפילו אם אין בו עדים, אם יש עדים שמעידים שהוא התקבל בפניהם, אך אמר לו אביי שהרי אמר רבי אבא שאף רבי אלעזר מודה בשטר שיש בו עדים פסולים החתומים עליו שהוא נקרא מזויף מתוכו, והוא פסול אפילו אם יש עדים שבפניהם ניתן השטר, ולכן אמר רב יוסף למקבל שילך כי לא מניחים לו להעמיד בידו את המתנה.

במשנה הובא הדין שקרוב ונתרחק כגון כשר לעדות, אבל דעת ר' יהודה שאם מתה בתו אם יש לו בנים ממנה דין בעלה כקרוב. ואמר ר' תנחום בשם ר' טבלא שאמר בשם ר' ברונא שאמר בשם רב שהלכה כרבי יהודה, ורבא אמר בשם רב נחמן שאין הלכה כרבי יהודה, וכן אמר רבה בר בר חנה בשם רבי יוחנן שאין הלכה כר' יהודה.

ויש ששנו את מה שאמר רבה בר בר חנה על ברייתא אחרת, שאמר רבי יוסי הגלילי על הפסוק "ובאת אל הכהנים הלויים ואל השופט אשר יהיה בימים ההם", שלכאורה תמוה וכי תעלה על דעתך שאדם הולך אצל שופט שלא היה בימיו, אלא לומדים מכאן ששופט שהיה קרוב ונתרחק כשר לדון. ועל זה אמר רבה בר בר חנה בשם ר' יוחנן שהלכה כר' יוסי הגלילי.

